

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Aix-Marseille Université (France)
TESOL – Ukraine

**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
В МОВІ І КУЛЬТУРІ**

Збірник наукових праць

Київ 2017

УДК 821.09(100)(082)

НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна. О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2017. -
343 с.

ISBN 978-617-7397-36-5

Збірник містить тексти доповідей X Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 17-18 травня 2017 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

Гудманян А.Г., д-р філол. наук, проф., директор Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Заступник голови:

Шостак О.Г., канд. філол. наук, доцент, зав. кафедрою іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Члени оргкомітету:

Артюшкіна О., канд. наук з лінгвістики, доцент каф-ри славістики, університет Екс-Марсель, м. Екс-ан-Прованс, (Франція)

Раду А.І., канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Рецензенти:

Дудок Р.І., д-р філол. наук, проф., зав. кафедрою іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Мосенкіс Ю.Л., док. філол. наук, професор, професор кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чеснокова А.В., проф. каф-ри англ. філол. і перекладу Київського університету імені Бориса Грінченка

*Рекомендовано до друку Вченою радою Гуманітарного інституту
(Протокол № 3 від 19 квітня 2017 р.)*

ISBN 978-617-7397-36-5

© Національний авіаційний університет, 2017

© Колектив авторів, 2017

КОМПОЗИЦІЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ ЯК СИСТЕМА ФУНКЦІЙ

Перші спроби описати структуру літературного твору як сукупність функцій здійснив науковець В. Я. Пропп у своїй праці «Морфологія чарівної казки» (1928 р.). Проаналізувавши 100 народних казок, науковець дійшов висновку, що їхні сюжети містять змінні й постійні (універсальні) елементи. Функціями він називав постійні елементи твору, вчинки персонажів, які впливали на перебіг подій у творі; вони виокремлюються аналітично із сюжетної сітки твору й не залежать від того, хто і як їх виконує, тобто певна дія або функція (постійний елемент) може повторюватися у багатьох творах, а персонажі, що її виконують, і засоби, за допомогою яких її реалізація стає можливою (змінні елементи), будуть відрізнятися. Загалом В. Я. Пропп вирізняв 31 функцію, серед яких, наприклад, боротьба героя з антагоністом, повернення героя додому, переслідування, порятунок жертви, покарання ворога тощо. За логічним принципом він об'єднав їх у групи навколо персонажів, які їх виконують. Так, наприклад, антагоніста характеризують функції боротьби з героєм, переслідування і шкідництва.

Елементи творів, які не належать до запропонованих функцій науковець запропонував розподілити на дві нефункціональні підгрупи – зв'язки й мотивація. Елементи-зв'язки використовуються для поєднання головних функцій, які не перебувають у синтагматичній послідовності у творі [3, с. 56]. До них належать елементи передавання інформації («наклеп», «скарга», «вихвалювання») й засоби, які забезпечують візуальне спостереження за подіями або суб'єктами твору (чарівне дзеркало, підзорна труба). Наприклад, зв'язка типу «скарга» необхідна, щоб герой дізнався про вчинки антагоніста. Мотивація менш чітко визначена у системі елементів твору, загалом, вона передбачає сукупність подій, які спонукали героя здійснити ту чи іншу функцію [3, с. 58].

Опрацювавши роботу В. Я. Проппа, А.-Ж. Греймас об'єднав деякі функції за принципом опозиції і тим самим скоротив їхню кількість до 20. Згодом цей перелік було редуковано до 5 основних функцій, за допомогою яких, як стверджував науковець, можливо закодувати сюжет будь-якого художнього твору. До них належать: А – укладання домовленості, F – боротьба (протистояння vs. перемога),

C – комунікація, p – присутність, d – швидке переміщення. Усі дії твору розподілені за трьома семантичними вісями – комунікації, бажання (або пошуку) й випробування [2].

Дослідженню художніх текстів з позиції структуралізму присвятив свої наукові розвідки Р. Барт, який стверджував, що текст, як і будь-який інший витвір мистецтва, є сукупністю елементів, наділених змістом і функціональністю. На думку вченого, кожен компонент тексту є інформативним і виконує певну функцію. З метою опису структурної організації літературного твору автор пропонує аналізувати його на трьох рівнях його – функцій, дій та оповіді, елементи яких перебувають у міжрівневій взаємодії шляхом послідовної інтеграції, тобто функція актуалізує своє значення лише у полі дії певного актанта, дія ж, у свою чергу, набуває остаточного змісту, коли стає об'єктом оповіді [1, с. 202-203].

Всі елементи тексту науковець поділяє на функції та індекси. З лінгвістичної точки зору науковець визначає функцію як одиницю плану змісту, тобто функціональність висловлювання залежить від його змістового наповнення, а не від формальних особливостей. Здатність певного елемента тексту вступати у корелятивні зв'язки з іншими елементами й з усім текстом загалом визначає його функціональність [1, с. 200]. Функція може бути вербалізована за допомогою фрагментів тексту різного обсягу, наприклад, слова, синтагми, речення, групи речень тощо. Функції, в свою чергу, розподіляються на основні (ядерні або кардинальні) й допоміжні (каталізатори). Перші автор називає диспетчерськими пунктами тексту, що визначають сюжетні траєкторії, ключові ситуації, під час яких герой твору приймає рішення, що впливає на хід подій. Каталізатори, натомість, не вносять суттєвих змін до ситуації, зображеної у тексті, вони слугують зв'язками, що оформлюють сюжетну структуру тексту.

Іншим аспектом структурної системи твору, за Р. Бартом, є індекси – структурно-функціональні елементи, які допомагають розкрити характер персонажа, його емоційний стан, описати атмосферу, в якій відбувалася та чи інша дія.

Література

1. Барт Р. Введение в структурный анализ повествовательных текстов // Французская семиотика: от структурализма к постструктурализму / Р. Барт. – Москва: Прогресс, 2000. – С. 196-238.
2. Греймас А.-Ж. Структурная семантика: поиск метода / А.-Ж. Греймас. – Москва: Академический проект, 2004. – 368 с.

3. Пропп В. В. Морфология волшебной сказки / В. В. Пропп. – Ленинград: Academia, 1928. – 152 с.